

ZORA

GLASILO KATOLIŠKO-NARODNEGA
DIJAŠTVA

LETNIK XIX.

ZVEZEK 6.

1912

LJUBLJANA

1913

ZORA izhaja vsak mesec dvajsetega z Leposlovno prilogo ter stane celoletno 5 kron, za dijake 3 krone

Tisk Katoliške tiskarne

Vsebina:

	Stran
Gospodarska miniatura. (Josip Koruza)	153
Razum in volja kot kulturna činitelja. (Andrej Kranjec)	156
Friderik Ozanam. (J. S. V.)	160
Visokošolski vestnik	163
Srednješolski vestnik	164
Socialni vestnik	166
Listnica uredništva	168

Leposlovna priloga.

Trenutki ob sonetnem ciklu „Moj Bog“. (Narte Velikonja)	169
Molitev. (Narte Velikonja)	174
Socialno vprašanje. (Alojzij Remec)	174
Novi hipi. (Narte Velikonja)	175
Pri Gorjancu. (Josip Lovrenčič)	175
Besede, ki so jih prinesla leta. (Josip Lovrenčič)	175
Večerni pozdrav. (Josip Lovrenčič)	176
Zimski sonet. (Alojzij Remec)	176

Slov. dijaška zveza, Ljubljana, Ljudski dom I. — Slov. katol. akadem. društvo »Danica«, Dunaj, VIII., Schönborggasse 9, Parterre, 4. — Slov. katol. akadem. društvo »Zarja«, Gradec, Prokopigasse 12./II. — »Dan«, Praga, II., Voršilská ul. 1. — S. Liga K. A., Dunaj, VIII., Schönborggasse 9, Parterre.

**Uredništvo „Zore“: cand. iur. Stanko Majcen,
Wien VII., Burggasse 51, Stiege 9, Tür 135.**

Naročnina naj se blagovoli pošiljati s čeki poštne hran. ali po nakaznici
upravnistvu »Zore«, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ludovik Tomažič.

Josip Koruza:

Gospodarska miniatura.

Problem slovenskega naroda je ta-le:

Mal je; njegova zemlja obsega le malo površino; tudi ne moremo upati, da se mu ta površina zveča, saj so okoli in okoli drugi narodi, ki tiščijo vanjo. Gotovo je torej, da se naš teritorij ne bo povečal. — Dejstvo je, da more vsak kraj rediti le svojemu pridelku primerno množino ljudi. Kjer cvete industrija, trgovina, promet, rudokop, tam je prebivalstvo tudi gostejše; kjer je dežela kmetijska, ali kakor naša, skoro izključno kmetijska, tam more priti na vsak štirjaški kilometer le gotovo število ljudi. Pridemo do sklepa, da je kmetijski teritorij prej napolnjen kakor industrijski, da se slednji lahko razvija, da narašča na število, dočim ostane prvi na prvotnem številu, torej v primeri z ostalimi narodi nazaduje. Kar prekipi naraščaja čez mero, si mora iskati prostora drugje, izven domovine. — Vprašanje je torej, ali ne pride tudi naš narod do tega maksima, ko bo njegovo število z malim napredkom ostalo isto in se ne bo moglo večati in ali mogoče nismo že prišli do mrtve točke, čez katero ne pridemo?

Ako je poslednje resnica, namreč, da je naša zemlja že preobljudena, potem moramo zaslediti tudi nje naravno posledico — izseljevanje. In zares moramo pri nas konstatirati izseljevanje, in sicer ne v mali meri; izseljujejo se ljudje v deželi: v industrijske kraje, v trgovska mesta, izseljujejo se iz dežele ven: v Ameriko, v Aleksandrijo. Na vsak način si gredo služiti vsakdanji kruh in neposredno služiti tujemu kapitalu in ga množiti. Vendar moram reči, da to izseljevanje pri nas še ni posledica prevelikega števila prebivalcev, marveč vzroke moramo iskati drugje. Da ne tiči vzrok izseljevanja v preobljudenosti, vidimo na dejstvu, da se ljudje ne izseljujejo za stalno, saj večinoma ne jemljejo s seboj žen in število izseljujočih se moških je večje kakor izseljujočih se žen, iz česar sledi, da se izseljenci vračajo, znamenje, da je doma še dovolj prostora,

samo da ta prostor poprej ni bil dovolj gotov; treba si ga je bilo zasigurati z zaslužkom izselitve.

Kaj torej manjka naši domovini, da bi mogla ves naraščaj obdržati v svojem naročju, da ga ji ne bi bilo treba pošiljati po kruh v tujino in s tem v današnjih izseljeniških razmerah izgubljati mnogo svojih moči? — Možno je dvoje: ali se opri-
mimo drugih, uspešnejših gospodarskih pripomočkov, ali se trdneje oprimumo svoje stroke in jo napravimo izdatnejšo. Ali industrija, trgovina — ali racionalnejše kmetijstvo. (Da ne govorimo o rešilni akciji iz socialno-gospodarskega zla!)

Za industrijo in trgovino je naša zemlja pripravna. Vidimo, da oboje izkoriščaje tujci, ker mi sami nimamo dovolj kapitala, ki ga ti stroki zahtevata. — S tujim gospodom pridejo tudi tuji delavci in stotine naših ljudi, ki bi jih lastna zemlja lahko redila, izpodrinejo tujci, da si morajo iskati strehe drugod. Narodna eksistenca je s tem ogrožena, ker se zajé v srce naše zemlje, v njene najbolj izdatne kraje sovražnik, ki si izven svojega ozemlja pribori trdno postojanko, trdnjavo v sovražnikovem ozemlju.

Da razvijemo svoje moči in pripravimo kruha večjemu številu prebivalcev, nam ostane drugo sredstvo — racionalno kmetijstvo. Žalost me prime, ko vidim toliko prostora in toliko ugodnosti zanemarjenih. Vsi naši kmetijski listi, naj bodo urejevani vzorno ali radi plače urednika, so do danes malo pomagali — imeli so premalo praktičnega; posnemali so od drugih dežel, kjer je kmet nekoliko večji gospod kakor naš in ima denar, našim malenkostnim razmeram pa je bilo le malo primernege. Letos moremo pozdraviti nov strokovni list »Slov. Sadjar«. — Primerno drevo vsadiš lahko na vsak še tako zapuščen kraj in dobro gojeno bo rodilo tudi sad! Naj ostane list pri najmanjših zahtevah in bo napravil več kakor z učenimi strokovnjaškimi razlagami. Misliti bo treba obenem na izvoz. Danes imajo ves dobiček prekupci, kmet sam ima večinoma le trud. A ne samo sadjereja, tudi umetno vinarstvo, čebelarstvo, plemenska živina, vse to in sploh vse, kar spada k racionalnemu gospodarstvu in je našemu podnebjju in razmeram primerno, bo moralo dobiti pot v naše rodovitne kraje. To izpeljati je naloga agronomov in tehnikov.

Ne čudite se, tovariši, da čitate te misli v »Zori«. Hočem pokazati potrebo, da se moramo tudi mi brigati za naše gospodarstvo in mu kazati pot, če hočemo pridobiti narodu možnost konkurence s tujim gospodarstvom. Do zadnjih let se je v tem oziru naredilo malo. Deželni odbor kranjski je to uvidel in poučni tečajji so sedaj na dnevnem redu; Goriška bi rada od

daleč posnemala. Ljudstvo je gospodarsko splošno zanemarjeno; ljudske šole so exemplum ut non in vsakdo gospodari, kakor je gospodaril oče, ded. Zavedimo zmisel za malenkosti, za pouk in napredek tudi tukaj. Dijaštvo je začelo zadnja leta to stroko zanemarjati; mogoče se zdi nekaterim prenizka. Čehi (!) se pritožujejo, da nimajo dovolj izvežbanih tehnikov, kaj pa moramo reči mi? Koliko pa je agronomov v naših vrstah? Premislimo, da ne bo prekasno! Vsako zakasnjeno leto se bo kruto maščevalo na našem narodnem gospodarstvu.

Toda nadaljujmo prejšnjo misel!

Z racionalnim gospodarstvom se bodo pridelki množili in na kmetijah, kjer je sedaj ena družina, se bo po večini redila lahko še ena. Mnogo novega prostora bomo dali naraščaju, več delavcev bo potrebovala zemlja in mesto v tujini si bodo ljudje v domovini preskrbeli dela. Na drugi strani bi bili delavci tudi boljše plačani, ker bi imel kmet vedno čistega denarja, ki ga sedaj, čeravno je realij v zadostni meri, nima.

Šele tedaj bomo mogli misliti tudi na industrijo. Naj omenim samo tovarne za sadne konzerve, tovarne za apno; v zadnjih letih so videli to tujci, in že so nas prehiteli!

Za tovarne pa nima ena sama oseba dovolj kapitala, vsaj pri nas ne. Kapital bi se moral družiti in vsak vinar bi prišel v poštev. Pravijo, da se taka podjetja ne obnesejo; o tem ne morem še soditi. Če se pa res ne, ali ne bi mogla potem dežela tega udejestviti? Deželni odbor kranjski je to dobro vedel, ko je začel z vodnimi napravami! — Sedanja razkosanost našega naroda večjih naprav res ni zmožna; in tukaj nas privedejo že domači gospodarski interesi do nujnosti združitve naroda v eno telo, z ozirom na državo do trializma. S trializmom bi bili tudi rešeni večnih prepиров v državi, katerim se drugi narodi radi svoje gospodarske kulture lahko posvečajo; medtem, ko bi se drugi prepirali, bi mi skrbeli za lastno gospodarsko samostojnost.

Ne skrbimo samo zato, da bomo imeli poln želodec, ampak gledati bomo morali kmalu, da tudi kaj v žep spravimo! — Seveda je to lepše rečeno kakor narejeno, začnemo pa vendar lahko.

Če bo mogoče kdaj kaj doseči, je mogoče sedaj, ko vodi politiko našega naroda ena stranka. Kakor se sliši to neverjetno, vendar je gotovo, da se bodo prej ali slej začela mnenja križati; upam, da se to ne bo zgodilo tako kmalu in da pridemo poprej do narodnostne samouprave in s tem zagotovljene narodnostne eksistence. Ko bodo pa mnenja različna, to ne bo več tako lahko. Zavedajmo se tega vselej! Ne pozabimo pa tudi, da

je preteklo komaj dobrih 50 let, kar se je resno začelo z gospodarsko samoosvojitvijo, da si je šele zadnji rod priboril boljšo eksistenco, ne pozabimo, da ječi še mnogo naših domov pod težo dolgov, da so nekod celo še ostanki starega podložništva, z eno besedo, zavedajmo se, da je naše gospodarstvo v povojih, da je šele sedaj začelo poganjati.

Vsakomur bo dobro delo, da te misli sam nadalje razvija, seveda ne v nedosežne ideale, ampak v mejah gospodarske smotrnosti.

Andrej Kranjec:

Razum in volja kot kulturna činitelja.

Zgodovina našega naroda se ne šteje po stoletjih, saj smo se komaj v preteklem stoletju začeli zavedati, da smo tudi mi narod, ki ima isto pravico do življenja in razvoja kakor mogočni Nemeč: a ko smo enkrat prekoračili mrtvo točko, smo začeli z velikimi koraki hiteti za drugimi narodi, tako da sedaj svoj razvoj štejemo po desetletjih — da, lahko rečemo, da nam vsako leto prinese sorazmerno več novega nego drugim narodom. Zlasti pa je lansko in letošnje leto bogato na novih mislih in idealih, ko se je tako nepričakovano dvignil pred svetovno javnostjo dosedaj malo poznani Balkan in s krepkimi potezami napisal naslovno stran svoje zgodovine.

Sedaj, ko polni zanosa gledamo rdečo zarjo novega dne, ko stopajo pred nas nove, odgovornosti polne kulturne naloge, treba je predvsem ohraniti miren preudarek, da bomo zmožni te naloge temeljito rešiti. Ideali sami so zračni mehurčki, ki se zasvetijo v solncu in izginejo, le delo, trdo, vsakdanje delo, ustvarja kulturne vrednote. In vendar brez idealov ni dela. Potrebno je torej oboje, vpraša se le, kakšno bodi razmerje med ideali in delom. Ker so pa ideali produkt razuma, a delo udejstvovanje volje, se vprašanje lahko zastavi tudi tako: »Katero je pravo razmerje med delovanjem razuma in volje?«

Današnji svet gotovo pripisuje preveč pomena razumu, talentu, podcenjuje pa voljo, značaj. To ve lahko vsakdo iz lastne izkušnje. Človeka, ki ima majhne duševne zmožnosti, pa se pogumno in vztrajno trudi, da doseže svoj smoter, takega malo cenimo ali pa ga celo prezirljivo označujemo kot »filistra«; nasprotno pa duhovitemu družabniku ali talentiranemu nerednežu kaj radi odpuščamo njegove neslanosti in slabosti. In moderno šolstvo! Vsi smo ga izkusili na sebi in vemo, da skrbi samo, kako bi napolnilo mlade glave z vsem mogočim znanjem,

ne ozira se pa prav nič na vzgojo mladih src. Po tej perverzni metodi se vzgaja rod za rodom v družbi in šoli. Slabi sadovi ne morejo izostati. In res niso izostali. Pokazalo se je, da je imel prav stari Aristotel, ko je dejal: »Čim višje je človek izključno umsko izobražen, tembolj gotovo se izprevrže v najnezmernejše in najbolj divje bitje.« Moderni človek je podivjan. Kar je dobrega na njem, ni produkt liberalnih načel, ampak ostanek iz boljših časov, oziroma učinek nadnaravnih sredstev, s katerimi Bog po svoji Cerkvi išče poti do src. Förster¹ pravi o kulturnem stanju naše dobe: »Sredi vseh duševnih pridobitev je materialnost zopet grozno zavlada nad vsem našim življenjem, nad vso našo dušo — sredi vsega našega znanja se širi vedno bolj surovo nepoznanje dobrega in slabega, in ni le slučaj, da je ravno v dobi elektrike nastala Nietzschejeva filozofija 'Onstran dobrega in slabega'.«

Kult izključno umske izobrazbe je torej v praksi pokazal, da je napačen. Kaj pa poreče k temu teorija? Ali ga obsoja tudi ona? Oglejmo si ta problem z vidika, ki smo ga naznačili v uvodu, s stališča naših kulturnih nalog.

»Kultura je relativna izpopolnitev človeške narave kot družabno stanje.«² Tej opredelbi bo pač težko kaj ugovarjati. Zato z gotovostjo izvajamo iz nje sledeče misli.

Človek je sinteza duha in materije, a duh je forma telesa, on je neizmerno odličnejši od materije. Način njegovega delovanja pa je dvojen: mišljenje in hotenje. Razum spoznava resnico, volja pa hrepeni po dobrem. Resnica in dobrota pa sta dejansko identični, predmet razuma in volje je torej isti, le pod različnim ozirom. Stvar bi bila torej zelo preprosta, da ne otežuje delovanja duha materija; vsled ozke zveze duše in snovi pa slednja s svojim nižjim hotenjem vleče boljši del navzdol v svoje kroge. Najprej izkuša omamiti voljo ter jo pridobiti zase, volji pa se razum tudi ne more več ustavljati in tako pade cel človek v sužnost materije.

Poudarimo: razum sam brez vseh nadnaravnih pripomočkov stoji pod vplivom volje: ako je volja nepristranska, potem se ravna po spoznani resnici, to je nedvomno; ako pa se je vdala že prej nižjemu hotenju, potem ona diktira razumu. Če resnica godi, se prizna, če je neprijetna, se zavrže, in razum mora iskati izgovore in ugovore, dokler jih ne najde. Ali nas ne uči vsakdanja izkušnja, da je res tako? Taje se resnice, ki svetijo kakor julijsko solnce opoldne, in širijo se kot največje pridobitve duha trditve, katerih nezmisljenost spozna otrok.

¹ Schule und Charakter, str. 7.

² R. v. Nostitz-Rieneck, Das Problem der Kultur, str. 60.

Boj med resnico in lažjo se torej odločuje v volji, v boju med višjim in nižjim hotenjem. To je boj med duhom in materijo, ki ga čuti vsakdo v lastnih prsih in ki ga je Goethe opisal v onih klasičnih verzih:

Oh, jaz v teh prsih dvoje duš imam,
In druga trga se od druge strani;
Z močjo oklepajočih se čutil
Prijemlje ena svetnih mi predmetov;
A druga ljuto se od praznih sil
Pne k domom vzvišenih očetov.

(Faust, I. del.)

Stopimo sedaj korak naprej. »Kultura je izpopolnitev človeške narave,« smo rekli. Človek pa je po svoji naravi gospodar sveta. Bistvo kulture in napredka je torej v razširjanju in utrjevanju tega gospostva nad svetom. Iz tega sledi, da je vsaka strast, ki nas iz gospodarjev dela sužnje materije, sovražnica kulture. Kaj nam pomagajo vse pridobitve novodobne tehnike, elektrika in para, telefon in aeroplan, če pa dejansko to niso naši hlapci, ampak maliki, ki nas pripravijo ob časno in večno srečo, namesto da bi nam pomagali doseči jo.

Tudi večno srečo! Po dobroti in milosti svojega Stvarnika smo dvignjeni v nadnaravni stan, v katerem smo otroci in dediči njegovi, namenjeni, da enkrat v blaženi večnosti gledamo njega samega. To je najvišja točka, iz katere se da pregledati in presoditi problem kulture do zadnjih konsekvenc. Kdor noče gledati s tega vidika, ta nikdar ne bo mogel spoznati in presoditi tragedije človeštva v vseh njenih globinah. »Bog hoče, da se vsi ljudje izveličajo,« zahteva pa kot pogoj zmago nad nižjim človekom. Boj volje proti strastem je torej tudi boj za večnost.

Povzemimo: volja je oni činitelj, ki določa kvaliteto kulture, razum je le delavna sila, ki rabi regulatorja; volja tudi odloča o večnem cilju človeka, ne razum. Da bo pa kultura resnično izpopolnjenje človeške narave, mora volja zmagati nižje poželenje in tako osvobodjena osvoboditi tudi razum; le tedaj se bo cel človek razvijal v pravi smeri in lepi harmoniji.

Ali bomo torej res odrekli razumu čast in ga potisnili v zadnje vrste? Nič bati se! Hočemo le volji dati, kar ji gre. Ona bo že skrbela, da razum ne bo prikrajšan v svojih pravicah. Značajan človek bo gledal tudi, da se nauči, česar potrebuje, dočim marsikak talent zanemari svojo dolžnost in zakoplje svoje zmožnosti, ker se ne zna vladati. Dr. Förster pravi:¹ »Intelekt ne vpliva toliko na značaj kot značaj na delovanje

¹ N. d. str. 11.

intelekta.« In na drugem mestu v isti knjigi trdi: ² »Brezdvoma je najvišja vzgoja in izobrazba razuma produkt vzgoje značaja.«

Kultura je družabno stanje. Ozrimo se še na ta del naše opredelbe. Kako nastaja in kako se izpreminja družabno stanje ali osredje (miljé)? Nekateri filozofi smatrajo družbo za neko čisto samosvoje bitje, na katero posameznik nima nobenega vpliva, nasprotno pa je posameznik izključno produkt družabnih razmer, torej neodgovoren za vse slabo in dobro, kar ima in dela. Ta teorija je očitno pretirana; sloni pa tudi na čisto krivih načelih, ki jih na tem mestu ne bomo dalje zasledovali. Mi trdimo nasproti ti teoriji, da človek od družbe ne samo prejema, ampak da ji tudi vrača iz svojega lastnega zaklada. Mogoče mu je, da se v ti ali oni stvari iztrga vplivu družbe in se postavi na lastne noge; njegov zgled pa je že činitelj družabnega osredja in kot tak učinkuje na vso okolico: kakor se na vodni gladini dvigne val, če vržeš vanjo kamen, in za prvim valom drugi in tretji v vedno širših krogih prav do obrežja, tako tudi vsako dejanje posameznika širi blagoslov ali kletev vedno dalje v prostoru in času tja do mej večnosti, kjer se polaga račun življenja.

Posameznik je torej soodgovoren za družabno osredje, soodgovoren za kulturno stanje naroda in človeštva. Odgovornost pa je stvar volje, ne razuma.

Povzemimo sedaj na kratko te misli: kulturno delo je boj za srečo. Boj za pravo srečo, časno in večno, srečo posameznika in naroda in človeštva, pa se slednjič odločuje v boju med višjim in nižjim človekom v srcu posameznika. V tem boju več odločuje volja nego razum. Značaj je torej važnejši kulturni činitelj od talenta.

Dokazali smo tako tudi teoretično, da je prevelik »kult ženija« nedoslednost in krivica značaju. Navedimo še besede dr. Försterja, da tudi z auktoriteto podpremo svoja izvajanja. V knjigi »Schule und Charakter« pravi na str. 11: »Razum ne vpliva toliko na značaj kakor značaj na delovanje razuma.« In malo dalje na str. 12: »Brezdvoma je najvišja vzgoja in izobrazba talenta produkt vzgoje značaja.«

Ali morebiti kratimo razumu njegovo čast? Nikakor! Le volji in značaju hočemo dati, kar jima gre, da bo med razumom in voljo tisto razmerje, ki je utemeljeno v njuni naravi. Razum je luč, ki pokaže dobroto, volja se zanjo odloči; razum odloča kvantiteto kulture, volja nje kvaliteto; razum dela na širino, volja pa pogloblja. Drug drugemu sta neizogibno potrebna, drug drugega izpopolnjujeta. Ni dovolj, da razum pokaže lepe

¹ Str. 12.

ideale: treba je, da se tudi volja zavzame zanje in jih začne ostvarjati. Volja pa tudi ne more hoteti, ako ji razum ne pokaže predmeta, za katerega naj se zavzame. Ker pa volja govori zadnjo besedo pri vsakem človeškem dejanju, zato njej pripisujemo večji pomen.

Da sklenemo. Ideale imamo, vedno više se dviga naš polet, vedno širše obzorje se razkriva pred nami. Treba je sedaj, da se z vso temeljitostjo lotimo dela, da jih ostvarimo. A bodočnost ni v velikih programih in bučnih govorancah, bodočnost ni v modernem prvaštvu, ne v shodih in zborih: bodočnost je v tihem, urejenem, vztrajnem podrobnem delu. Delavcev potrebujemo, ki bodo delali z neomahljivo voljo, iz prave, nesebične ljubezni do naroda, vdani potrebni disciplini in zvesti v izvrševanju svojih nalog. Taki pa bomo le tedaj, ako bomo vzgajali svojo voljo, svoj značaj; ako bomo znagali v sebi nižjega človeka, komodneža in slavohlepneža ter tako osvobojeni žrtvovali vse svoje sile Bogu in domovini.

Talent je kulturni rokodelec, značaj je kulturni umetnik!

J. S. V.

Friderik Ozanam.¹

23. aprila preteče sto let, odkar je Friderik Ozanam zagledal luč sveta. Ta dan obhaja ves svet stoletnico moža, ki se ga moramo spomniti tudi v našem glasilu. Prav na kratko naj povem, kako misli svet o njem, potem pa naj slede nekatere dogodki iz njegovega življenja, ki nam služi prav izvrstno za zgled.

Lacordaire pravi o Ozanamu: »V našem času sem poznal malo mož, čijih smrt je povzročila toliko iskrenega in splošnega žalovanja.« Sloveči odpadnik Ernest Rénan, Ozanamov učenec na pariški univerzi, je vzkliknil ob učiteljevi smrti: »Ozanam! Koliko so ga ljubili! Kaka zlata duša!« Guizot se v seji francoske akademije spominja Ozanama, s katerim sta šla v verskih nazorih narazen, nazivaje ga »zgodnega literata, vrednega in ponižnega kristjana, vnetega prijatelja vede in krepkega bojevnika vere«.

Ozanamova slava je že za časa njegovega življenja segala po vsej Francoski. 26 letnemu Ozanamu so v Lyonu ponudili

¹ Friderik Ozanam se je rodil v Milanu 23. aprila 1813 kot sin francoskega zdravnika. Pozneje se je vrnil s starši v domovino na Francosko. Umrl je 8. septembra 1853 v Marsilji.

stolico trgovskega prava, a že leto nato so ga, kakor sem že omenil, pozvali na pariško Sorbono, kjer je predaval inostransko slovstvo. Komaj 27letni profesor, pa ima polno dvorano zbranih poslušalcev. Najbolj ugledni pariški listi priobčujejo njegova predavanja, največje revije si štejejo v posebno čast, da dopisuje vanje Ozanam, in znanstvene akademije, kakor one v Rimu, Florenci in kraljevska v Monakovem se ponašajo z Ozanamovim članstvom! Ozanam je bil literarno kaj produktiven. Spisal in izdal je celo vrsto znanstvenih knjig, juridične, literarne in druge vsebine. Leta 1848. sta skupno z Lacordairejem ustanovila list »L'Ere nouvelle« kot organ katoliške demokracije. Isti Lacordaire pravi o njem, da se je Ozanam udeleževal vseh predavanj, vseh del, vseh dobrih teženj tedanjega časa. Ozanamova pisma, izšla leta 1869., so doživela osem izdaj in njegova druga obširna dela so prevedena v vse važnejše evropske jezike. Vsa Francoska se pripravlja, da proslavi stoletnico velikega moža.

* * *

Ozanam je bil izredno učen v svoji stroki, v pravu. Njegova izobrazba pa je segala daleč čez meje lastnega poklica. Nekega dne se je razvila med njim in protestantovskim pastorm debata o prvotnem smislu neke vrste v svetem pismu. Pastor se je skliceval na grški tekst in je izrazil dvom o pravilnem prevodu na latinščino. Ozanam, ne bodi len, seže po grškem tekstu, ga prevede doslovno in pokrepi tako svojo trditve. Pastor ga zavrne: »Da, že prav, ali pogledati bi bilo treba v hebrejski izvirnik.« — »Vzemimo torej hebrejsko biblijo,« odgovori Ozanam in poišče v svojih predalih hebrejsko besedilo, katero začne prevajati. To kajpada vzame pastoru sapo in priznati mora, da ne razume hebrejščine in da bi si nikdar ne bil mislil, da pozna ta jezik mlad človek, lajik, odvetnik.

Pri vsej izredni učenosti si je Ozanam ohranil preprostost duha in vsaka tudi najmanjša prevzetnost mu je bila tuja. Posebno slast je čutil Ozanam v dobroti. Obiskoval je revne ljudi v najzakotnejših stanovanjih, v podstrešjih, kjer je poslušal njihove razgovore, se z njimi razgovarjal in jih obdaroval. Bil je pravi apostol karitativnega dela. V družbi nekaterih tovarišev je ustanovil v Parizu sedaj svetovno družbo sv. Vincencija.

Neki pastor, ki je imel oddati veliko vsoto v dobrodelne namene, je zaupal ves denar človekoljubu Ozanamu. Le-ta predloži v seji družbe sv. Vincencija zaupano mu vsoto in raztolmači njen izvor. Na predlog nekega člana, naj se boljši del

vsote porabi za katolike, manjši del pa razdeli med siromašne protestante, vstane Ozanam in pove odločno: »Ako bi se imel sprejeti omenjeni predlog, t. j. ako bi se vsote ne porazdelilo med siromake brez razlike veroizpovedi, vrnem ves denar protestantom in jim porečem: Tu imate svoj denar, mi nismo bili vredni vašega zaupanja.«

Sila, ki je prevladovala Ozanamovo življenje, je bila katoliška vera. Težavno se najde učenjak, ki bi imel tako živo vero, ki bi bil tako globoko pobožen, kakor Ozanam.

Bil je vselej religiozen, posebno pa ga je ganil in poglobil v pobožnosti prizor v cerkvi sv. Štefana v Parizu, ko je kot 18leten dijak ugledal v sredi množice klečati in z otroško pobožnostjo moliti moža — slavnega Ampèreja. Po tem prizoru je sklenil Ozanam, da hoče vselej in očitno delovati v prosepah Cerkve. V Ozanamovem dnevniku so našli zapisane besede: »Najbolje uporabimo čas, ako vestno izgubimo vsako jutro pol ure za sveto mašo.« In res je hodil Ozanam vsak dan k sveti maši in prav pogostoma je prejemal sveto obhajilo. Nikoli ni stopal na vseučiliški oder, ne da bi bil preje doma kleče nekoliko pomolil.

V Ozanamovi oporoki čitamo: »Rotim vse prijatelje, da se drže vere, v kateri sem našel luč razuma in mir srca.« Zadnja prošnja na družino, hčeri, brate, sorodnike in naslednike je, da vztrajajo v veri navzlic vsem poniževanjem, navzlic vsem odpadom, katerih bodo priče.«

* * *

Ozanam je bil mož, ki zasluži, da ga čislajo doma in na tujem, verni in neverni učenjaki, znanstveni svet in prosto ljudstvo, bogatini in reveži. Zato se ne čudimo besedam Pija X., katere je izpregovoril odposlancem družbe sv. Vincencija: »Moja najbolj goreča želja je, da bi vaša družba na vse strani sveta zanesla Ozanamov duh in življenje, ki je življenje velikega apostola krščanske usmiljenosti, Vincenca Pavlanskega, ki je slednjič življenje božjega Zveličarja samega.«

Naj bi Ozanam tudi v naših vrstah imel posnemalcev!

A. G. 1888

Visokošolski vestnik

Praga. Zimski tečaj nam je minul v mirnem delu, v znamenju samoizobrazbe. Tovariši so se trudili, da zadostijo v prvi vrsti svojim strokovnim potrebam in zraven so se posvečali moderni vedi. — Tudi v društvenem oziru moramo zaznamenovati napredek. Pribiti moramo, da ima od vseh slovenskih akad. društev v Pragi »Dan« največ novincev. Društvo šteje sedaj enajst rednih članov in dva gosta Hrvata. — Občne zборе smo imeli štiri. Na zadnjem je bilo sklenjeno, da morajo biti vsi člani »Dan«-a tudi člani S. D. Z. in sklenili smo predlagati S. D. Z., naj vpelje za vse svoje člane cenejše znake. — Imeli smo tri odseke (obrambeni, socialni, pevski) in dva krožka (hrvaški in italijanski). Drugi tečaj smo sklenili obdržati le obrambeni odsek, deloma zato, ker bo tukaj manj tovarišev, deloma zato, da bomo tukaj koncentrirali vse sile. — Predavanje je bilo več; med drugimi je predaval naš gost, tov. Kristič, »O kulturnih in političnih strujah na Hrvaškem«. Obiskovali smo sestanke, prireditve in predavanja bratskega društva »České Lige Akad.« in imeli s češkimi tovariši vedno prijateljske stike. Pokazalo se je to posebno o priliki pogreba nepozabnega tov. V. Jiráška, člana Č. L. A. Spremili smo predragega, ki je bil vzor delavca na socialnem, političnem in organizatoričnem polju, k večnemu počitku in mu zapeli v slovo našo milo »Blagor mu«. — En tovariš je tudi sodeloval v odboru Vyšehradskega »Orla«. — Udeleževali smo se vedno prireditev tukajšnjih katoliških društev. — V Mar. kongregaciji so vpisani skoro vsi člani, obisk pa ni bil vedno dober, ker se vrše pobožnosti v neprikladnem času. — Odbor se je na zadnjem občnem zboru sestavil iz sledečih tovarišev: iur. cand. Miloš Zavadlal, predsednik; iur. Janko Košér, podpredsednik in blagajnik; iur. France Bratina, tajnik; iur. Jožef Koruza, knjižn. in gospodar. Revizorja: tov. Josip Dular in tov. Pavel Cvenkel. — Tovarišabituriente, ki imajo resno voljo delati, posebno one, ki hočejo uspešno delati na nar.-obrambenem polju, vabimo že sedaj gor. Dobili boste priliko se seznaniti s sistematičnim manjšinskim delom Čehov in marsikak predsodek iz domovine bo tukaj padel. Za natančne informacije smo vsakomur radevolje na razpolago, osebno in pismeno.

»**Akademija sv. Karola**« v **Gorici**. Poročilo za prvo polletje šolskega leta 1912/13 je sledeče: »Akademija« je imela 9 rednih sestankov, predavanj je bilo 8, in sicer: Tov. Res: O najnovejšem slov. pesništvu; tov. Šček: O rabi ljudskega jezika v cerkvi;

tov. Trdan: Predmet in vsebina vpodabljaajoče umetnosti; tov. Glažar: Odloki Pija X. glede vsakdanjega sv. obhajila; tov. Mozetič: Mistika; tov. Jelovčan: Kulturni in politični razvoj bolgarskega naroda; tov. Gabrovšek: Iz cikla »O znanstvenem delu«. — Izbira teme in zbiranje snovi; tov. Trdan: Iz cikla »O znanstvenem delu«. — Znanstveno raziskovanje. — Članov je bilo 23. — »Akademija« je imela skupna predavanja s hrv. tovariši iz »Zbora«. Po nasvetu nekaterih članov je sklenila »Akademija« prestaviti potrebni nemški molitvenik od patra Ludvika Soengena »Das Liebesmahl des Herrn«, ki ga bo najbrže založila Kat. bukvarna v Ljubljani.

Dr. F. V. Förster na dunajski univerzi. Znani docent politehnične visoke šole v Curihu, dr. F. Viljem Förster, je imenovan za izrednega profesorja pedagogike na dunajskem vseučilišču in mu je obenem podeljen tudi naslov in značaj rednega profesorja. Imenovanje tega učenjaka na to važno stolico lahko z veseljem pozdravimo. Nasprotniki sikajo in pihajo, ker pride na filozofsko fakulteto pristaš krščanskega svetovnega nazarja. Večina fakultete se je izrekla proti Försterju, a kljub temu se učna uprava ni dosti pomišljala, poklicati ga na dunajsko univerzo, dobro vedoč, da je Förster kot filozof in pedagog eden najbolj kvalifikovanih moči v teh strokah.

I. Ž.

Srednješolski vestnik

Dvestoletnica pragmatične sankcije. Dne 19. aprila t. l. preteče 200 let, odkar se je proglasila pragmatična sankcija. Naučni minister je zeukazal vsem šolam, ki so podrejene državni učni upravi, da praznujejo ta jubilej s posebno slovesnostjo če le mogoče 19. aprila. Učencem se naj ob tej priliki pojasni velika zgodovinska važnost pragmatične sankcije, proglašene po cesarju Karlu VI. v prilog njegove hčere, poznejše cesarice Marije Terezije. Če se pa ne more vršiti posebna slovesnost v spomin tega dogodka, naj učitelji zgodovine pri svojem pouku pojasnijo in razložijo zgodovinsko važnost pragmatične sankcije.

Reformne srednje šole na Kranjskem. Skoro v vseh krovinah naše države obstojajo réalne ali reformne gimnazije, samo Kranjska je izvzeta. Toda upati je, da se tudi tu v kratkem času uresniči ta nov tip srednjih šol, ki gotovo najbolj odgovarja današnjim časovnim zahtevam. O potrebi takih zavodov ni govoriti in menda ni človeka, ki bi mogel navesti prav tehtne razloge proti realnim gimnazijam. Da se akcija za

te zavode pospeši, je sklicalo »Društvo inženirjev« 16. svečana v Ljubljani vsa stanovska društva na sestanek, da se pogovore o skupnih korakih. Na tem sestanku se je sprejela spomenica, naslovljena na c. kr. deželno vlado, ki naj povzroči ustanovitev reformnih zavodov v Ljubljani. Spomenica se glasi: Visoka c. kr. deželna vlada! Ces. kr. ministrstvo za bogočastje in nauk je z naredbo z dne 8. avgusta 1908, št. 341.180, določilo, da se smejo poleg že obstoječih srednješolskih zavodov osnovati novoorganizirani osemrazredni zavodi, med temi tudi osemrazredne realne gimnazije (tip A). Merodajna za to odločitev visoke min. uprave je bila očitno dejanska potreba naših kulturnih in socialnih razmer in ta je našla izraz v odločnih izjavah najširših krogov avstrijskega razumništva. Upravičenost in tehtnost te naredbe najbolje osvetljuje dejstvo, da je tekom štirih let narastlo število takih reformnih zavodov na 88, tako da imajo že skoro vse kronovine razven Kranjske svoje realne, oziroma reformne gimnazije. A tudi na Kranjskem, kjer je sicer za sedanje potrebe zadostno število humanističnih gimnazij, se javlja vedno glasneje želja prebivalstva po zavodih te vrste, pač predvsem zato, ker se nudi mladini šele v poznejših letih, ko je že godna za samostojno izbiro bodočega poklica, prilika, da se posveti vsakršnim študijam humanističnega ali tehničnega značaja. V dokaz za to zanimanje v naši deželi so soglasno sprejeti sklepi mestnih občinskih zastopov v Ljubljani, v Kranju in v Novem mestu, ki so že pred letom dni prosili za ustanovitev, oziroma preosnovo obstoječih gimnazij v novoorganizirane realne gimnazije. Pa tudi vobče prodira v naših stanovih želja po taki reformi. In ko je »Društvo inženirjev v Ljubljani« povabilo zastopnike 17 ljubljanskih stanovskih organizacij k skupnemu posvetovanju, kako da bi se na Kranjskem in posebe v Ljubljani osnovali taki reformni zavodi, so zastopniki podpisanih društev na tozadevnem sestanku dne 16. februarja t. l. ob 10. uri dopoldne v mestni zbornici ljubljanski soglasno sklenili sledečo resolucijo: »Visoka c. kr. deželna vlada se naproša, čim preje vse potrebno ukreniti, da se prične z organiziranjem reformnih srednjih šol tipa A že s pričetkom šolskega l. 1913/14.« Ko si torej usojamo predložiti to resolucijo, vdano prosimo, da bi visoka c. kr. vlada blagoizvolila se ozirati nanjo.

I. Ž.

Kako znajo Madžari? Ravnateljstvo madžarske gimnazije v Pečuhu poziva starše učencev v zadnjem letnem poročilu sledeče: »H koncu ponovimo svojo patriotično prošnjo do staršev. Med imeni učencev je mnogo tuje-zvenečih in drugojezičnih priimkov. V našem okraju je 70 do 80 odstotkov tujih imen. Imamo eno domovino, en narod in en jezik, za katerega

moramo žrtvovati vse mogoče žrtve, da pokažemo s tem svojo domovinsko ljubezen. Naša prošnja je: Omogočite, da zamenjajo vaši otroci, učenci našega zavoda, če ne ovirajo važni in višji interesi, iz ljubezni do madžarskega naroda, iz ljubezni do domovine tujezveneče in prvotno ime s pristnim madžarskim imenom, in to tembolj, ker morajo imeti prednost v enakih okoliščinah pri podeljevanju ustanov in sploh v vseh drugih zadevah oni učenci, ki imajo madžarsko ime.« Tako se dela, tako se da seveda tudi mnogo doseči. Vprašanje pa je, če je tak terorizem dopusten in tak fanatizem pravičen. Uspehi, pridobljeni z nasilstvom, gotovo nimajo božjega blagoslova in se perazgube ali pa vsaj krvavo maščujejo. V naši avstro-ogrski državi so dovoljena taka nasilstva, seveda ta privilegij imajo v Avstriji Nemci, na Ogrskem Madžari. Naši diplomati se potegujejo za Albance v Srbiji in Črni gori in zahtevajo, da pripozna Srbija in Črna gora evropsko kontrolo nad narodnimi pravicami Albancev v novoosvojenih krajih. Veliko bolj bi pa bila potrebna kontrola v Avstro-Ogrski; se li tudi tu deli pravica narodnim manjšinam. Kdo kontrolira pravice štajerskih in koroških Slovencev? Kdo jemlje ustavne pravice Hrvatom, kdo preganja Slovake in Rumune? Tu bi bila kontrola na mestu in ta kontrola bo morala enkrat priti, ker verjemo v pravičnost.

I. Ž.

Naša narodna dolžnost. Navdušenje in sploh zmisel za narodno - obrambno delo je prenehalo med našim dijaštvom. Kaj res ni nikjer več idealizma? Ali bi ne moglo dijaštvo več sodelovati pri »Slovenski Straži«? Ali agitira kdo za narodno blago, ki se prodaja v korist obmejnim Slovincem? Kje so koleki na pismih in razglednicah? Ali nam bodi nasprotno dijaštvo za zgled? Vsak naj sam odgovori na ta vprašanja in se naj vsak po tem ravna in stori, kar je njegova narodna dolžnost.

I. Ž.

Socialni vestnik

Naša narodna statistika v Celju, Gorici, Mariboru in Trstu. Odkar smo se Slovenci zbudili k narodnemu življenju in posebno odkar je začelo močnejše naraščati preseljevanje našega kmečkega naroda v mesta, je nastal problem aktualen: kaj bo z našimi obmejnimi mesti? Na to vprašanje nam z ozirom na omenjena štiri mesta odgovarja statistika jasno in odločno: Naše naraščanje v teh mestih je tako silno, da bi morali mi naravnim potom v njih dobiti ali večino ali jih celo popolnoma posloveniti. Le pogledjmo statistiko! Leta 1900. na pr. je imelo

od vseh Celjanov 4062 oseb domovinsko pravico v slovenskih okrajnih glavarstvih, le 1772 oseb v nemških; istočasno od vsem Mariborčanov 14.645 duš v slovenskih, 5958 duš pa v nemških okrajnih glavarstvih. V Gorici je stanovalo leta 1905. krog 5406 oseb iz slovenskih, le 1894 oseb iz laških okrajnih glavarstev. Pravtako silno priseljevanje našega elementa opažamo v Trstu. Tu je bilo tedaj z domovinsko pravico v slovenskih okrajnih glavarstvih 34.505 duš, v srbohrvatskih 18.491, v italijanskih 35.037 (in sicer 13.338 iz Avstrije, 21.699 iz kraljevine). Slovanskih priseljencev v Trstu je torej bilo (leta 1900) 52.996, italijanskih pa 35.037.

Statistika kaže očitno, da v teh mestih moramo priti do absolutne večine, ako preneha potujčevanje našega elementa. Toda navzlic vsemu silnemu potujčevanju in odpadanju rastemo v Gorici, Celju in Trstu. V Mariboru očitvidno propadamo. V Celju smo v zadnjem desetletju narastli od 22·70% na 30·5% (Nemci so torej padli od 77·30% na 69·5%), v Gorici od 20·61% na 36·84% (Lahi padli od 67·80% na 50·57%), v Trstu smo narastli od 16·34 na 29·81%. Rastemo torej navzlic vsemu potujčevanju.

Vsa znamenja kažejo, da priseljevanje našega naroda v ta mesta ne bo padlo, ampak nasprotno še rastlo. Naša naloga pa je, da bomo ohranili vse priseljence svojemu narodu. V ta namen nam more in mora služiti troje: v mesta mora iti že narodno zaveden element, čigar deci treba omisliti vse potrebno šolstvo. Naše priseljence treba gospodarsko osamosvojiti.

I. V. S.

Slovenska dijaška zveza izda letos zopet potovalno listino. Vse tovariše prosimo, da kolikor hitro izpolnijo doposlane pole, sicer se zna zgoditi kot lansko leto, da izide prepozno.

Podružnica S. D. Z. za Koroško se je ustanovila 1. aprila t. l. v Celovcu. Na ustanovno zborovanje je prihitelo 16 bogoslovcev in akademikov. Novi podružnici želimo obilo uspeha pri njenem delu za ohranitev slovenskega življa na Koroškem.

Podružnica S. D. Z. za Primorsko je priredila v Gorici cikel predavanj v dvorani hotela »Zlati Jelen«. Dne 1. marca je govoril dr. Karol Capuder: »Goriški kmečki upor leta 1713.«; dne 8. marca Franc Terseglav o predmetu: »Ali krščanstvo še odgovarja kulturnim potrebam modernega človeštva.«; dne 15. marca državni in deželni poslanec dr. Korošec: »Bodočnost Slovencev s posebnim ozirom na našo severno mejo« in dne 29. marca veleč. g. prof. dr. Srebrnič o »Milanskem editku l. 313.« V nedeljo, dne 30. marca so vprizorili člani podružnice v »Trgovskem domu« Meškovo dramo »Mati«, ki je dobro izpadla. Le občinstva je bilo premalo.

Gorenjska podružnica S. D. Z. je priredila v četrtek po Veliki noči, dne 27. sušca t. l., kot je že nekaj let navada, sestanek, na katerem je predaval tov. bogoslovec Jalen o aktualnem vprašanju »Avtoriteta in znanstveno raziskovanje«. Tov. bogoslovec Gostiša je kot koreferent še opozoril na par za obdelano vprašanje zanimivih stvari, na kar je sledila kratka debata. Med slučajnostmi je bila tudi ustanovitev pododbora za kamniški okraj, kar je bilo enoglasno sprejeto. — Na Belo nedeljo je imenovana podružnica priredila v »Ljudskem domu« v Kranju Grillparzerjevo »Prababico«, ki je sijajno uspela. Posebno zadovoljivo je dejstvo, da je bila udeležba okoličanov ogromna. — Podružnici moremo le čestitati na delu in na uspehih. Njen odbor bo lahko s ponosom polagal račune ob zaključku leta. Žal, da razun gorenjske in goriške podružnice od drugih ni čuti glasu.

J. B.

Nekoliko dela S. D. Z. Phil. Kranjec Silvester je predaval dne 17. novembra 1912 v dunajski »Straži«: »Balkanski Slovani«. Iur. Anton Groznik je govoril dne 15. avgusta v Višnji gori: »O narodni ekonomiji in denarju«. Cand. iur. Anton Megušar je aranžiral dne 1. januarja v Selcah igro: »Legionarji«. Cand. iur. Ivan Perne je predaval ravnotam dne 23. decembra: »O naravnih krasotah naših planin«. Phil. Koblar Franc je govoril dne 15. decembra v Ljubljani na tečaju »Zveze Orlov« o: »Telovadbi pri starih Grkih«; dne 29. decembra je aranžiral v Železnikih igro: »Revček Andrejček«, dne 20. oktobra pa igro: »Ekvinokcij«. Iur. Dostal Adolf je vodil telovadni tečaj »Zveze Orlov« v Ljubljani v dne 12. do 15. decembra, v Šmartnem pri Litiji od 27. do 29. decembra.

I. Ž.

Listnica uredništva

Listnica uredništva. Za izostalo številko marca meseca izide ena prihodnjih v dvojnem obsegu. Ker je sklep uredništva 4. vsakega meseca, naj se blagovolijo rokopisi pošiljati najpозneje do tega dne. — Akademiji sv. Karola v Gorici hvala za obilno sotrudniško udeležbo in iskren pozdrav!

Handwritten signature

Narte Velikonja:

Trenutki ob sonetnem ciklu „Moj Bog“.

Res: »Moj Bog« je plod samote in pesnikovega prepričanja, da so njegove moči brez uspeha, da je sam med svetom, sam v množini mnenj in misli, sam v množici in brez moči:

»Do jutra sebe gonobeči plamen . . .«

a gotovo je tudi: pesnitev »Moj Bog« je odmev tistega duševnega stanja, ko si mora čustveni človek ustvariti mnenje o svetu, o življenju, mnenje o svoji vesti. Kdor je to že občutil v svojem življenju, kdor si je bil že tožnik, sodnik in toženec v enem in istem hipu, ta ga razume.

V življenju, kakor ga je živel Kette, kakor ga živijo tisoči med nami, ki mislijo in čutijo, se mora zgoditi, kar pravi Cankar:

»In bil je star, še predno bil je mlad!«

mora priti čustvo osamljenosti, spoznanje ničevosti: človeku se zdi, da se udira zemlja pod nogama, a nima, kamor bi se oprl in oprijel. Takemu stanju čustvenega človeka sledi navadno padec.

»Kjerkoli, kamorkoli!«

je sklepni akord resignacije in ladja gre brez vesla, brez vetra vodnika. To ni samo beseda, to je resnica, če nima človek moči k višjemu poletu, če nima klica osvobojenja samega sebe in klica k polnemu življenju. Moč samo mora pa iskati v sebi, v sebi iskati momente, ki ga dvignejo.

In res:

»Ko pride noč, sodruga fantazije,
In duh se med spomini rahlo vije.«

»Med spomini!« — Treba je napraviti račun čez preteklost in na tem si ustvariti trdna tla za moško dobo, ustvariti svoj življenjski in svetovni nazor. Križ in črto čez mladeniška leta in njih cilje! Ne morejo se uresničiti, ker presegajo resničnost. Roka življenja je trda in zahteva moča iz mesa in krvi, ki računa tudi z realnostjo in se ne čuti brez opore, ko žrtvuje svoje mladeniške misli. Mladost lahkomišljeno pregleda in pretrese vsa težka vprašanja in probleme, ker jih gleda od daleč, ko pa zapoje klic resničnosti v srcu, takrat se porodi tudi odgovornost in ob tem zasekanju v življenju poedinca se ločijo pota potem različnih ljudi:

1. Se opijanijo v strasti in sanjarstvu.
2. Omahnejo in popustijo svoje namere.
3. Se osvobodijo samega sebe in gredo naprej, osamljeni sicer, a gredo vendar.

Tako se življenju žrtvuje mladost, ki želi le hipne rešitve, ki hoče povsod le izhoda. Mlada čustvena duša želi v trenutku pregledati življenje in njega smoter, kakor bi bilo življenje od danes do jutri, kakor da ni življenje posameznika le dopolnilni člen splošnega življenja z vedno istimi zakoni.

Po dveh simptomih se spoznajo navadno čustveni ljudje. Prvič bo čustveni človek vsako svojo idejo, vsak svoj doživljaj, ki se jih pripeti sto na minuto, pripovedoval s tako vnemo, kakor bi bilo večne važnosti; to so takozvani ženski značaji. Drugi simptom je pa prvotni vtis dogodka na poedinca. To so navadni slučaji, izjemo bi navedel samo pri ženski še — sicer nimam izkušenj, ampak sem slišal: So skritotrpeče duše, ki nanje vpliva vsak dogodek hipno in vpliva do bolešči, a prirojen ponos brani izpoved. Nevarnost je tukaj, da se prevarano srce preda trenutku ali pa se zapre vsem ljudem, in vendar zahteva od vseh razumevanja. To je tisti nevarni stadij ženske psihe in čustvenega človeka sploh, ki je potem poraben za tragedije. Jaz verujem v te tragedije, ker življenjski zakoni zahtevajo pač izvršitve življenjske naloge, ki se vedno vrača brez konca in kraja:

»A tu ni govora o koncu, ni! . . .«

in ne zahtevajo stagnacije in miru.

Na tem: sloni »Moj Bog«: Konca ni nikjer in nikjer ni jasnosti v kaosu misli in hipotez: In tam ni jasnosti, kjer bi morala biti! — Človeški razum se vpira temu, da bi bil le dvom, razum mora dati odgovor, kje je resnica! Človeku je že prirojeno, da hoče pregledati vse sistematično, dokaz za to je pač življenje in pojmi. Znana Vam je takozvana piramida pojmov, ki se vedno oži, prirojena je človeku sodba in postava, da se podreja naravnim zakonom, zahtevam razuma in zato ni mogoče, da je vse brez reda in brez smotra, da je vse slučajju izroččen kaos, ne, kamor človek pogleda, je veličasten red, povsod se odpira našim čutom kombinacija v kombinaciji reda in zakonov, ki mu je Vsevišji princip zakon vesoljstva. Povsod je harmonija, pravi razum, a čustvo hoče zajeti trenutek in vse v hipu, naj je tisto makari večnost. Iz tega sledi nemir, bolečina, ki naznanja, da ni harmonije med čustvom in razumom in disharmonija rodi dvom. Dvom je ravno zavest nesoglasja med čustvom in razumom, nesoglasja se zavedamo, a mnogokrat ne dvoma samega. Harmonija v svetovju pa mora biti utemeljena v svojem izvoru v večni harmoniji; življenju pa je smoter mir, iz miru izvira in izlije se v mir. Človek brez miru pa je

»svet brez solnca«.

Ali pa ni tudi ljubezen vzrok nemira? — In ne mislim tukaj ljubezni plesnih vaj in tajnih sestankov, to niti ljubezen ni, ampak igranje z najsvetejšim, kar more dati človek človeku, ampak mislim ljubezen sploh, ki ji je podlaga spoznanje neke višje vrednote in naj ta vrednota eksistira le kot pojem, makari le v srcu subjekta in ali

ni ta ljubezen vzrok nemira? Ne! — ni vzrok, ampak pot k harmoniji, ki vodi človeštvo k cilju, k večni ljubezni. Zato pravi Kette kot predgorov v VIII. sonetu Adrija:

»Ljubezen večno vidim krog in krog . . .«

Tu je rešilni trenutek, da se je dvignil iz resignacije, tu je tudi točka, kjer se spajata razum in čuvstvo: v ljubezni, spoznanje vrednote in urejenje hrepenečih trenutkov na pot do te vrednote. Spomnil se je, da sta združenje čuvstva z razumom in harmonija sveta naloga človeku. Ljubezen pa je ona, po kateri se najlepšo spozna Večna ljubezen; iz vsake ljubezni se odsvita Večne ljubezni zakon, ki vlada življenje in mu piše postave in zakone. V ljubezni se kaže Večna harmonija in modrost.

»V plamenu te je gledal, o Gospod,
in v blisku svetlem njih vodnik častiti . . .
A vse drugače sem te gledal jaz,
ko zrl sem en trenutek ti v obraz . . .«

Toda zrl ga je — Večno harmonijo v podobi ljubezni, v čistem, nedolžnem očesu, v blagem srcu in ponižnosti.

»Tedaj, ko si, nebeški Gospodar,
v očesi njeni blagi, nežni, krotki
prišel . . .«

Ljubezen pa sloni na spoznanju, sili k spoznanju, hoče harmonijo src, želi le vsakemu dobro in veruje vsakomur.

Kakor klic iz davnine se zazdi pesniku ta spomin: nekje je to že slišal, nekda je imel to čuvstvo že v srcu; bil je nekda že miren in zaupljiv. Bilo je to v otroški dobi, bilo je v dobi zadovoljnosti in sreče:

»Kaj videl sem, kaj čutil in slutil
v teh prsih, čemu bi govoril!
Vse nade sladke, vse dobre sklepe
v teh prsih — mi svet je umoril«

pravi o smrti očetovi. In takrat je srce zakon ljubezni ne le razumelo, ampak tudi čutilo tako globoko, da je povsod videlo le Njega Večnega. A Bog je, ki tudi kaznuje radi ljubezni in tistikrat pokaže svojo moč in oblast. Spet nam stopi pred oči čustvenik in njegov rezultat zaznav: narava kaznuje in kaže oblast Večnega in razodeva Njegovo ime, a kaznuje samo kršenje postave lepega in dobrega. Kaže se pa in razodeva največ po stvarstvu v nepokvarjeni naravi. Poudarjam besedi: dobro in lepo, ki sta čustvenemu srcu bližje kakor pa resnica in čustveniku se v naravi razodeva dobro in lepo. Življenje v narodi in stvarstvu in raziskovanje zakonov je pogovor ž Njim samim z vzrokom stvarstva — z Večno harmonijo. Tako razumeno šestí sonet v »Moj Bog!« Tako je razumljivo, da se mu suha dejstva vpirajo, znano je, da logika v psihologijo na prvi pogled ne spada. A še nekaj je razumljivo, to je tisti občutek, da je človek le del prirode, da ji je soroden in ima prijatelje.

»In dejal je: Glej,
jaz sem sam s seboj.
Bodi ti prijatelj moj . . .«

pravi v romanci: Skozi gozd je šel!

Zašumelo je
in se znižalo
in se mu približalo . . .

Dokaz, kako se je čutil pesnik osamljenega med svetom, dokaz, kako je pesnik razumel naravo, njene na videz vedno nove, a vedno iste stare zakone, ki se jih ne more nikdar prav razumeti, nikdar izčrpati.

Tako je narava zrcalo Večne harmonije, je beseda božja, ki se razodeva v naravi in v umetnosti. Obe sta za pesnika-čustvenika glasnici lepote, prva izraža neposredno misel in namen Stvarnika, a ob umetnini se odbija luč prizme, ki je meče umetnikova duša in njegovo oko. A obe lepoti vplivata — navadno umetnina včasih bolj, ker nosi že dih človeka, a ob obojem se razodeva Bog. In tu tiči problem, ki ga je Kette v svoji pesnitvi prešel, problem je šesti sonet. Pustil je v nemar potrebo misli in potrebo zaznamovanja tudi mrzle resnice razuma, pograbil je, kar mu je velelo srce in to je govor čustva in intuicije. Zato hrepeni po dobi, ko človek najbolj intimno živi s naravo in tudi živi še sam del nepokvarjenega stvarstva brez dotike s svetom. To je otroška doba, to je nepokvarjeno otroško srce, ki v svojih mislih in delih povsod le to dela, kar mu veli narava in se povsod čuti s naravo sorodnega. Ljudje pa iztrgajo to ljubezen iz srca, to globoko čustvo in hočejo ga nadomestiti s suhoparno, mrzlo hipotezo. In to je resnica! — Lahko bi izkušali združiti to ljubezen, to čustvo z zrelim in premišljenim naukom, s prikladnim nazorom. Tu je udaril Kette po sedanji šoli, po sedanjem drilu brez vzgojevalnih moči! — Umetnik-čustvenik pa to globoko občuti, treba je samo pomisliti — umetnik, ki je z otroško ljubeznijo objemal svoje čustvo in ima le čustvo za svojo vero in za svojo vero le estetični čut. — A celota našega duševnega življenja ne obsega le »estetskega čustva in ni le plod uma, ko stoji človek pred umetnino,« pravi dr. Ilešič, »ampak krije v sebi obenem pojave ostalega življenja in osobito kot občo dispozicijo vso njegovo preteklost.« A povečini je vsa preteklost umetnika-čustvenika le estetično čustvo in ob to bije življenje z neizprosno silo. Zato se glasi to kot obupna tožba po otroških letih, ko je bilo srce verno, ko se je z ljubeznijo oklepalo svojih roditeljev in vse verovalo, vse zaupalo. Kajti prej se razvije v človeku čustvo, kakor pride razum do veljave. Če se človek zaljubi v to čustvo, živi le svojim otroškimi sanjam: »O svetli noči«.

Toda Kette je prišel do spoznanja: »Sen je sen . . .« pravi na očetovem grobu.

Kakor velika prevara diha verz

»Življenje je sovraštvo, večni boj.«

In postal je osamljen, osamljen v svoji misli in v svojem čustvu, samo v naravi je mesto zanj, ker je neskončni Razum v veliki harmoniji z lepoto in toplim čustvom, v naravi božja misel, božja moč . . .

»Le On je vir vseh zemeljskih moči,
On v slednjem žarku, plamenu in zvoku,
magnetnem toku in rastlinskem soku
deluje v mislih On, prvotna moč . . .«

Tu v prirodi se dvigne pesnikova duša in njegova moč, njegovo koprnenje: združiti čustvo in razum v harmonijo in kot rezultat tega mu vzdihne njegovo srce in imenuje Njega, ki je vir in vladar vsega.

»Ah, neizrazni, neizraženi . . .«

Ni lepše, ni boljše definicije: ne pové beseda, ne izgovori jezik, razum ga skuša objeti — a srce ga čuti, ne za hip — čutiti mora večno, ker je Neizrazni neskončen, večni. Ne le v svečanem, ne v obupnem trenutku, ne! — Kot je On večno povsod in vsikdar, tako naj je človek večno povsod ž njim, naj je večno z Večno harmonijo in ljubeznijo. Poudariti moram, da govori tu še vedno čustvo pesnikovo, a razum ima zdaj podlago — čustvo ga je čutilo in to ve razum. Pesnik se dviga. Če je torej Bog, Stvarnik, harmonija, Večna ljubezen, če je res čustvo in misel resnična, ki biva v otroški nepokvarjeni duši, mora biti Bog tudi Večna resnica in drugo le odsev Njega, mora biti ta Resnica luč človeku v temi. Kajti osamelo srce, indiferentno za spoznanje, je »dvojno zlo« srcu in duši, ker stremljenje višje je mogoče le v spoznanju, da je resnica, in v hrepenenju po jasnosti. Toda to svoje prepričanje si mora tudi ohraniti. V tem je bistvo dušnega življenja moža, ki računa z dejanskimi razmerami življenja in ne glasi se več:

»Jaz sem umrl! — Oj dekle, pomisli,
Moje široko razprte oči
videle niso nebeškega solnca,
sladkih ni čulo uho melodij . . .«

Ne! — Ampak kakor hitro mora človek braniti svoje nazore, postane mož, jasno in drzno nastopa za svoje prepričanje, ki si ga je sam ustvaril, ki je dozorelo v njem samem, rezultat čustva in razuma. Takrat čuti neodoljivo silo misli in klic vesti.

»I jaz sledim takoj
v resnice svetli jasni paradiž,
in daj mi krono ali daj mi križ,
o svet, ponudi mir mi ali boj:
Jednako! — Luč je samo jedna, jedna
in več kot jednega življenja vredna
in več kot ene, več kot ene smrti.«

Spoznanje da človeku moč in ga dviga k nadaljnemu delu za resnico in svobodo brez ozira na svet in mnenje drugih, klubuje sili, ki hoče vse uničiti, a v srcu ni obupa, ni strahu v duši. V mnogih pesnitvah je označil Kette to svojo notranjost, označil boj mehkega čustva z življenjem, dokler ni zavladal razum združen s čustvom. Duševno življenje zahteva zadoščenja estetičnemu čustvu in čutu za resnico, obojih harmonijo zahteva življenje, harmonija življenja,

ki žrtvuje svoje mladeniške sanje in priseže le na cilje. Kette je to dosegel; ni ga uklonilo razočaranje, ni podlegel resignaciji, ampak v dušnem boju in procesu misli in mnenj je ostal — močan.

»Prej bil podoben barki sem potrli,
Ne boj se mi viharjev in peči!«
a zdaj le jadra, ladja, mi razvij!

Narte Velikonja:

Molitev.

Tehtaj me, meri me in me kaznuj,
naj reže meč, naj trepeta fanfara,
srce izbičaj vseh prevar prevara,
le Ti me milostno, Vsevečni, čuj! —

Neznan sem sebi in sam sebi tuj,
glej, duša solzna za radost ne mara —
ko Tebe kliče, šiba sebe, kara
in pada, pada . . . Bog opravičuj! —

Nejasnost nam perot temno odgrne,
da gledam vsaj trenotek Tvoj oltar,
ki vero v sanje polne solnca vrne . . .

Življenje tepi, le divjaj vihar —
srce k molitvi bolne roke strne
in upa Vate, Ti neba vladar . . .

Alozij Remec:

Socialno vprašanje.

En meter pod tlakom stroj drdra
in igla ob prstu dekletu trepeče,
skoz okno samotni žarek igra,
večer pa priti neče, neče . . .

Res, daljna je, daljna pot do sreče . . .

Kaj oče, kaj mati, kaj svet poreče,
če bi se hotela kdaj vzeti midva?
Diploma in igla: vprašanje pereče
socialno . . . Kaj ne? . . . Kdo odgovor mi da?

Narte Velikonja:

Novi hiپی.

Mladostne blodnje in mladostne zmote
spokorni plamen je sežgal v pepel . . .
Odpoved! — S križa klic krvav se snel . . .
Samota, kaj si? — Jaz sem dih lepote! . . .

Trpljenje slast in boji so dobrote —
ni vsak izbran, da bi sladkost umel,
ni vsak močan, da bi bridkost sprejel,
in njih oblast je višja od grenkote . . .

Cipresa v smrti je sesala moč —
iz kamenja samotni vrh pognala
v nebesa, v zvezde vse zaupajoč . . .

Samotna duša zvezdo je spoznala:
kot stavec slep že pol, omahujoč
njen blesk molila, mrla, trepetala.

Josip Lovrenčič:

Pri Gorjancu.

(Staronova viža.)

V Gorici pri Gorjancu
za mizo sem sedel,
pred mano rujno vince,
in dobro se imel!

»O znan, hehe, seveda znan,
a veš, jaz sem Spomin,
bonton me nič ne briga,
ko točil bom pelin! . . .«

Res, krasna kapljica! Krčmar,
prinesi še! — — Pardon,
gospod, kako ste sem prisedli,
vam je neznan bonton?

In nič ni pomagalo,
da bil sem grob in trd —
Spomin pelin je mešal
med dobro kapljico iz Brd!

Josip Lovrenčič:

Besede, ki so jih prinesla leta.

Življenje — sedaj te poznám:
tvoj klic je: hoti!
V srce je padel in se razcvetel
in kakor zvezda je svetel
blesteč na moje póti
jasen kod in kam!

Josip Lovrenčič:

Večerni pozdrav.

Ko pred nočjo rudijo dnevu lica,
iz gnezdeca na levi strani odleti
na jug mi tiha misel — brza lastovica
in ljubici večerno pesmico žgoli:

Ti draga, ti zlata,
ki misliš náme,
ko dan se vname
in noč, sanj bogata,
vzdihe ti plete
v molitve svete —
jaz sem tvoj,
za mé se ne boj!

Tvojih oči hrepenenje:
lilij življenje.
Videl sem ga in mi prevzelo
dušo je celo
in zdaj vse dni na moje poti
srečo žari . . .
Jaz sem tvoj,
za mé se ne boj!

In ko stemnijo v noči dnevu lica,
spet v gnezdece na levi strani prileti
od juga tiha misel — brza lastovica,
in v sladek, srečen sen me zažgoli — —

Alojzij Remec:

Zimski sonet.

Skoz sence jutranje je vlak drčal,
grmel čez kraško zemljo kakor zmaj
in zlobnih, topih dveh oči sijaj
si grizel pot je sredi bornih tal.

Pred njim je burje besni lov divjal:
borovci so, zeleni lovci, v kraj
odmikali se, merili nazaj
in žvižgi, strelji bili so od skal.

V kupeju sem na okno tiščal čelo
in gledal Kras in Adrijo zbesnelo
in ju pozdravljal: — Zdrava, domovina! —

— Moj Bog, to vreme! . . . — gospodična fina
za mano zaječala je takrat —:
na misli cvet je stopil njen podplat.

